

Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė. Jos taikymo ypatumai.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių baudžiamosios atsakomybės priemonių įgyvendinimas. Pažeidėjo asmenybės įvertinimo reikšmė taikant baudžiamąją atsakomybę.

2022

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas.
Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

Baudžiamojo kodekso XI skyrius „Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumai“

Įstatymų leidėjas, patvirtindamas Baudžiamąjį
kodeksą ir numatydamas specialias
baudžiamosios atsakomybės ypatybes
nepilnamečiams išskėlė pozityvius tikslus.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

LR BK 80 straipsnis. Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumų paskirtis

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumų, numatytų šiame skyriuje ir šio kodekso 13 straipsnio 2, 3 dalyse, 27 straipsnio 4 dalyje ir 97 straipsnio 4 dalyje, paskirtis:

- 1) užtikrinti, kad atsakomybė atitiktų šių asmenų amžių ir socialinę brandą;
- 2) riboti laisvės atėmimo bausmės ir didinti auklėjamojo poveikio priemonių taikymo šiems asmenims galimybes;
- 3) padėti nepilnamečiui pakeisti gyvenimo būdą ir elgesį derinant baudimą už padarytą nusikalstamą veiką su jo asmenybės ugdymu, auklėjimu, neteisėto elgesio priešasčių šalinimu;
- 4) sulaukyti nepilnametį nuo naujų nusikalstamų veikų padarymo.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

Nepilnamečių atsakomybės nuostatos prasideda minimaliu atsakomybės amžiumi, nulemiančiu teisinį subjektiškumą (BK 13 str.):

- Bendra amžiaus riba – 16 metų
- Išimtiniais atvejais – 14 metų, už:
  - ▶ nužudymą (129 straipsnis),
  - ▶ sunkų sveikatos sutrikdymą (135 straipsnis),
  - ▶ išžaginimą (149 straipsnis),
  - ▶ seksualinį prievartavimą (150 straipsnis),
  - ▶ vagystę (178 straipsnis),
  - ▶ plėšimą (180 straipsnis),
  - ▶ turto prievartavimą (181 straipsnis)
  - ▶ turto sunaikinimą ar sugadinimą (187 straipsnio 2 dalis),
  - ▶ šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų pagrobimą (254 straipsnis),
  - ▶ narkotinių ar psichotropinių medžiagų vagystę, prievartavimą arba kitokį neteisėtą užvaldymą (263 straipsnis),
  - ▶ transporto priemonių ar kelių, juose esančių įrenginių sugadinimą (280 straipsnio 2 dalis).
- Amžiaus ribos nuo 18 iki 21 metų

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės nuostatos taikomos asmenims, nusikalstamas veikas padariusiems iki 18 metų amžiaus, atskirais atvejais – iki 21 metų amžiaus.

Įstatymų leidėjo įtvirtinta sąlyginė tarpinė grandis tarp nepilnamečio ir pilnamečio asmens.

Pažymėtina, kad įstatymo kategorijos nevienareikšmės: pilnametystė (18 metų) yra formali amžiaus riba; 21 metų riba yra socialinio brandumo amžiaus riba, deklaruojama įstatymų leidėjo. Ją konkrečiu atveju turi nuspręsti teismas (81 str. 2 d.).

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

82 straipsnis. Auklėjamojo poveikio priemonės nepilnamečiams

1. Nepilnamečiui, padariusiam baudžiamąjį nusižengimą ar nusikaltimą ir atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės nepilnamečiui, kuriam atidėtas bausmės vykdymas arba kuris lygtinai paleistas iš pataisos įstaigų Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso XI skyriuje numatytais pagrindais, gali būti skiriamos šios auklėjamojo poveikio priemonės:

- 1) įspėjimas;
- 2) turtinės žalos atlyginimas arba jos pašalinimas;
- 3) nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai;
- 4) atidavimas tėvams ar kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, ugdyti ir prižiūrėti;
- 5) elgesio apribojimas;
- 6) atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą.

(2011 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. XI-1861, įsigal. 2012 m. liepos 1 d.)

2. Teismas nepilnamečiui gali paskirti ne daugiau kaip tris tarpusavyje suderintas auklėjamojo poveikio priemones.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas.
Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► **83 straipsnis. Įspėjimas**

► 1. Įspėjimas gali būti skiriamas nepilnamečiui kaip savarankiška auklėjamojo poveikio priemonė arba kartu su kitomis tokiomis priemonėmis.

Švelniausia poveikio priemonė;

- padaryta veika aiškiai atsitiktinė,
nepilnametis nuoširdžiai gailisi,
nepilnametis supranta poelgio
netinkamumą;

- teismas, skirdamas įspėjimą turi išaiškinti

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas.
Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► **84 straipsnis. Turtinės žalos atlyginimas arba jos pašalinimas**

- 1. Turtinės žalos atlyginimas arba jos pašalinimas skiriamas *tik tuo atveju, kai nepilnametis turi lėšų, kuriomis savarankiškai disponuoja, arba padarytą žalą gali pašalinti savo darbu.*
- 2. Turtinė žala turi būti atlyginta arba pašalinta savo darbu per teismo nustatytą terminą

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► **85 straipsnis. Nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai**

- 1. Nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai skiriami nuo 20 iki 100 valandų sveikatos priežiūros, globos ir rūpybos ar kitose valstybinėse ar nevalstybinėse įstaigose bei organizacijose, kuriose darbas gali turėti auklėjamąjį pobūdį.
- 2. Nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai vykdomi, jeigu nepilnametis sutinka.
- 3. Nemokamų darbų nepilnamečiui negalima skirti, jeigu jis atiduodamas į specialią auklėjimo įstaigą.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

- nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai turi būti auklėjimas darbu;
- skiriami tik esant rašytiniam nepilnamečio sutikimui;
- jei nepilnametis nevykdo darbų, kuriuos prisiimti sutiko, priemonė turėtų būti keičiama kita priemone.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► **86 straipsnis. Atidavimas tėvams arba kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, ugdyti ir prižiūrėti**

► 1. Atidavimas tėvams ar kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, ugdyti ir prižiūrėti nustatomas nuo šešių mėnesių iki trejų metų, bet ne ilgiau kaip iki nepilnamečiui sueis aštuoniolika metų.

► 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta priemonė gali būti skiriama tais atvejais, kai:

► 1) tėvai ar kiti asmenys sutinka ugdyti bei prižiūrėti nepilnametį, patys nedaro neigiamos įtakos nepilnamečiui, turi galimybių sudaryti jo asmenybei ugdyti tinkamas sąlygas, sutinka teikti būtiną informaciją šios priemonės vykdymą kontroliuojančioms institucijoms;

► 2) nepilnametis sutinka, kad jį ugdytų bei prižiūrėtų nurodyti asmenys, ir pasižada jų klausyti bei tinkamai elgtis.

► 3. Atidavimas tėvams ar kitiems asmenims ugdyti ir prižiūrėti gali būti skiriamas nepilnamečiui kaip savarankiška poveikio priemonė ar su kitomis auklėjamojo poveikio priemonėmis. Ši priemonė negali būti skiriama, jeigu nepilnametis atiduodamas į specialią auklėjimo įstaigą

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

Priemonė skirtina, kai kasdienio gyvenimo ir auklėjimo sąlygos užtikrins poveikį nepilnamečiui.

Tėvai ar kiti asmenys privalo realizuoti nuolatinę, tikslingą priežiūrą, nepalikti nepilnamečio visiškai savarankiškai nuožiūrai spręsti mokymosi, buities, bendravimo su kitais klausimus.

Prižiūrintieji turi gyventi ir elgtis taip, kad nedarytų neigiamos įtakos ar nekeltų neigiamo pavyzdžio.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas.

Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► **87 straipsnis. Elgesio apribojimas**

- 1. Elgesys gali būti apribojamas nuo trisdešimties dienų iki dvylikos mėnesių. Šios poveikio priemonės terminas skaičiuojamas dienomis ir mėnesiais.
- 2. Teismas nepilnametį gali įpareigoti:
  - 1) būti namuose nustatytu laiku;
  - 2) mokytis, tęsti mokslą arba dirbti;
  - 3) įgyti tam tikrų žinių ar išmokti draudimus (saugaus eismo, mokinio taisykles ir pan.);
  - 4) atlikti visą gydymosi nuo alkoholizmo, narkomanijos, toksikomanijos ar venerinės ligos kursą. Šis įpareigojimas skiriamas tėvų ar globėjų prašymu, jeigu nepilnametis sutinka;
  - 5) dalyvauti valstybinių ar nevalstybinių įstaigų bei organizacijų rengiamose socialinio ugdymo ar reabilitacijos priemonėse.
- 3. Teismas nepilnamečiui gali uždrausti:
  - 1) žaisti azartinius žaidimus;
  - 2) užsiimti tam tikra veikla;
  - 3) vairuoti motorinę transporto priemonę (motociklą, savaeigę mašiną ir pan.);
  - 4) lankytis vietose, kuriose daroma neigiama įtaka nepilnamečio elgesiui, arba bendrauti su žmonėmis, darančiais jam neigiamos įtakos;
  - 5) be šios priemonės vykdymą kontroliuojančių institucijų žinios keisti gyvenamąją vietą.
- 4. Nepilnametis privalo nustatyta tvarka atsiskaityti apie įpareigojimų ir draudimų vykdymą.
- 5. Nepilnamečio elgesio apribojimas gali būti skiriamas nepilnamečiui kaip savarankiška poveikio priemonė ar su kitomis auklėjamojo poveikio priemonėmis. Ši priemonė negali būti skiriama, jeigu nepilnametis atiduodamas į specialią auklėjimo įstaigą.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► **88 straipsnis. Atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą**

- 1. Atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą nustatomas nuo šešių mėnesių iki trejų metų, bet ne ilgiau kaip iki nepilnamečiui sueis aštuoniolika metų.
- 2. Konkretų buvimo specialioje auklėjimo įstaigoje laiką nustato teismas, atsižvelgdamas į nepilnamečio asmenybę, tai, ar jo nusikalstamas elgesys kartojasi, kokios poveikio priemonės jau taikytos, ir kitas bylos aplinkybes.
- 3. Atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą gali būti skiriamas nepilnamečiui kaip savarankiška poveikio priemonė arba kartu su įspėjimu ar turtinės žalos atlyginimu arba pašalinimu

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► **89 straipsnis. Auklėjamojo poveikio priemonių nevykdymo pasekmės**

► 1. Jeigu nepilnametis, kuriam paskirta viena auklėjamojo poveikio priemonė, jos nevykdo ar netinkamai ją vykdo ir dėl to buvo ne mažiau kaip du kartus įspėtas, teismas, remdamasis šios priemonės vykdymą kontroliuojančių institucijų teikimu, gali pakeisti tą poveikio priemonę bet kokia kita auklėjamojo poveikio priemone, išskyrus atidavimą į specialią auklėjimo įstaigą.

► 2. Jeigu nepilnametis, kuriam yra paskirtos dvi ar trys auklėjamojo poveikio priemonės, jų nevykdo ar netinkamai jas vykdo ir dėl to buvo ne mažiau kaip du kartus įspėtas, teismas, remdamasis šių priemonių vykdymą kontroliuojančių institucijų teikimu, gali pakeisti jas kitomis auklėjamojo poveikio priemonėmis, įskaitant atidavimą į specialią auklėjimo įstaigą.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas.
Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

Kita ypatumų rūšis – bausmės, jos skyrimo klausimai.

Įstatymų leidėjas bausmės skyrimui skiria ypatingą dėmesį.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas.

Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► **90 straipsnis. Bausmių ypatumai nepilnamečiams**

► 1. Nepilnamečiui gali būti skiriamos tik šios bausmės:

► 1) viešieji darbai;

► 2) bauda;

► 3) laisvės apribojimas;

► 4) areštas;

► 5) terminuotas laisvės atėmimas.

► 2. Nepilnamečiams negali būti paskirta daugiau nei 240 valandų viešųjų darbų.

► 3. Bauda gali būti skiriama tik dirbančiam ar savo turto turinčiam nepilnamečiui. Nepilnamečiui gali būti skiriama nuo 5 iki 50 MGL dydžio bauda.

► 4. Nepilnamečiui gali būti skiriama nuo penkių iki keturiasdešimt penkių parų arešto.

► 5. Laisvės atėmimo bausmė nepilnamečiui negali viršyti dešimties metų.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

- ▶ Skiriant bausmę nepilnamečiui aktualūs ir bendri bausmei keliami tikslai:
  - Sulaikyti nuo veikų padarymo
  - Nubausti
  - Atimti ar apriboti galimybę daryti naujas veikas
  - Paveikti
  - Įgyvendinti teisingumą

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

- ▶ Skiriant bausmę, be įstatymo nustatytų aspektų esminis momentas yra visapusiškas ir išsamus asmenybės ištyrimas;
- ▶ Nusikaltusio asmens asmenybę apibūdina požymiai
  - Iki veikos padarymo,
  - Veikos padarymo metu,
  - Po veikos padarymo.
- ▶ Bylose asmenybės nustatymui paprastai skiriamas deramas dėmesys;

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas.

Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► **BK 92 str. Bausmės vykdymo atidėjimas**

► BK 92 str. 1 d. Nepilnamečiui, nuteistam arešto bausme, teismas gali atidėti paskirtos bausmės vykdymą nuo vieno mėnesio iki devynių mėnesių ir paskirti jam intensyvią priežiūrą – nepilnamečio buvimo vietos pagal nustatytą laiką kontrolę elektroninio stebėjimo priemonėmis. Nepilnamečio buvimo vietą ir laiką nustato teismas. Kartu su intensyvia priežiūra teismas gali paskirti nepilnamečiui vieną ar kelias tarpusavyje suderintas šio kodekso 82 straipsnyje numatytas auklėjamojo poveikio priemones, išskyrus atidavimą į specialią auklėjimo įstaigą, ir nustatyti laiką, per kurį nepilnametis turi jas įvykdyti.

► 2 d. Nepilnamečiui nuteistam laisvės atėmimu už vieną ar kelis neatsargius nusikaltimus arba laisvės atėmimu ne daugiau kaip penkeriems metams už

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

- ▶ Atskira ir bene akivaizdžiausiai baudžiamojoje politikoje figūruojanti baudžiamosios atsakomybės rūšis – bausmės vykdymo atidėjimas.
- ▶ Praktikoje netaikomas bylose, susijusiose su gyvybės atėmimu;
- ▶ Kitų sunkių veikų atvejais (150 str. 4 d.)

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► Teisiniai padariniai:

■ jeigu vykdo

► Jeigu nuteistas nepilnametis bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu:

► 1) vykdė teismo paskirtas auklėjamojo poveikio priemones, nepadarė šios dalies 3 punkte numatytų pažeidimų ir yra pagrindas manyti, kad jis laikysis įstatymų, nedarys naujų nusikalstamų veikų, teismas **atleidžia nuteistąjį** nuo bausmės, kai sueina bausmės vykdymo atidėjimo terminas;

► 2) vykdo teismo paskirtas auklėjamojo poveikio priemones, tačiau padaro kitų teisės pažeidimų, už kuriuos jam taikytos administracinės nuobaudos ar drausminio poveikio priemonės, teismas **gali vieneriems metams pratęsti bausmės vykdymo atidėjimo terminą**

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► Teisiniai padariniai:

- jeigu nevykdo

► Jeigu nuteistas nepilnametis bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu:

3) be pateisinamų priežasčių nevykdo teismo paskirtų auklėjamojo poveikio priemonių arba pažeidinėja viešąją tvarką, girtauja ar padaro kitų teisės pažeidimų, už kuriuos jam ne mažiau kaip du kartus taikytos administracinės nuobaudos ar drausminio poveikio priemonės, teismas nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu įspėja nuteistą, kad bausmės vykdymo atidėjimas gali būti panaikintas. Jeigu įspėtas nuteistasis toliau nevykdo teismo paskirtų auklėjamojo poveikio priemonių ar daro teisės pažeidimus, teismas nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu priima sprendimą **panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą ir vykdyti pagal nuosprendį paskirtą bausmę;**

4) padaro naują nusikalstamą veiką, teismas skiria jam bausmę pagal šio kodekso 64, 90 ir 91 straipsniuose numatytas taisykles.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

► **93 straipsnis. Nepilnamečio atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės**

► 1. Nepilnametis, pirmą kartą padaręs neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, teismo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu jis:

► 1) nukentėjusio asmens atsiprašė ir visiškai ar iš dalies savo darbu ar pinigais atlygino arba pašalino padarytą turtinę žalą arba

► 2) pripažintas ribotai pakaltinamu, arba

► 3) pripažino savo kaltę ir gailisi padaręs nusikalstamą veiką arba yra kitų pagrindų manyti, kad nepilnametis laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų.

► 2. Teismas, atleidęs nepilnametį nuo baudžiamosios atsakomybės šio straipsnio 1 dalyje numatytais pagrindais, skiria jam šio kodekso 82 straipsnyje numatytas auklėjamojo poveikio priemones

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas.
Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės
pasižymi aukštais reikalavimais ir
detaliomis sąlygomis.

Atleidžiant nuo atsakomybės skirtinos
auklėjamojo poveikio priemonės,
atsižvelgus į nepilnamečio asmenybę,
auklėjimo ypatybes, santykius su tėvais, jų
įtaką auklėjant nepilnametį (AT).

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

Tyrimo procedūra bei jos metu daromas poveikis dažnai yra itin intensyvūs ir paliekantys pėdsaką nepilnamečio asmenybei, tolesnei jos raidai.

Procesinės normos sukonstruotos taip, kad numatytų esmines
Procesas vykdomas taip, kad nepadarytų neigiamo poveikio a

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

- ▶ Turi būti stengiamasi vengti neigiamo kardomųjų priemonių poveikio, taikyti švelniausias įmanomas priemonės, nesišvaistyti valstybės prievarta .
- ▶ Įstatymų leidėjo logika tokia, kad kardamosios priemonės nepilnamečiui turi būti švelnesnės.

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymas. Konkrečių atsakomybės priemonių įgyvendinimas

- ▶ Esant reikalui tyrime pasitelkiami pedagogai, psichologai, kiti asmenys, galintys padaryti tinkamą poveikį;
- ▶ Paauglys, nepilnametis yra nesusiformavusi asmenybė ir labai aktualus emocinis faktorius bendraujant su juo. Dėl to, kokios geros baudžiamojo proceso normos bebūtų, jos beveidės emociniu požiūriu, o taikomos biurokратиškai ir be pedagogikos bus žlugdančios ir šiaip deformuotą asmenybę.